

Очевидно, такие полномочия «подготовительного судьи» позволяют ему фактически производить предварительную, хоть и весьма завуалированную, оценку доказательств по делу.

Преимущества и недостатки существующей системы.

Бесспорным преимуществом французской системы является то, что она позволяет разделить стадию подготовки дела к рассмотрению по сути, и само такое рассмотрение.

В результате судья, который решает спор о праве, может сосредоточиться на сути представленной ему проблемы, не растрачивая «процессуальную энергию» на разрешение административных и организационных вопросов.

Потенциальным недостатком, однако, такой системы может быть то, что создается, по сути, двухуровневая система оценки доказательств по делу.

Ведь «подготовительный судья» неизбежно подвергает определенной оценке предоставляемые сторонами доказательства, констатируя, например, их недостаточность или не относимость к делу.

При этом он не обладает полномочиями напрямую разрешить вопросы права, составляющие предмет спора.

Третьяков Дмитро

Голова відділу фільтраційної секції Секретаріату Європейського суду з прав людини, несудовий доповідач по Україні

ПРАКТИКА ЄСПЛ ЩОДО ДОКАЗУВАННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Гарантії справедливого судового розгляду, що зазначені в статті 6 Європейської конвенції з прав людини, детально виписані щодо кримінального процесу, в той час як складові справедливого розгляду судом спору щодо прав та обов'язків цивільного характеру слід шукати виключно в практиці Європейського суду з прав людини.

Серед процесуальних гарантій справедливого судового розгляду належне поводження з доказовою базою займає чільне місце разом із принципом змагальності та принципом рівності сторін. Ці принципи пов'язані один з одним і створюють загальну вимогу справедливого суду.

Водночас Європейський суд неодноразово зазначав, що оцінка доказів, це прерогатива національних судових органів, а його роль полягає в тому аби пересвідчитись що судовий розгляд в цілому був справедливий. В справі Мантованеллі проти Франції, яка стосувалася процесу щодо медичної недбалості, що призвела до смерті доньки заявників, Європейський суд зазначив, що одним з елементів справедливого судового розгляду справи за статтею 6 Конвенції є право на змагальність процесу, що передбачає серед іншого можливість для кожної із сторін не тільки надати свої докази у справі, але й знати про всю доказову базу, що може вплинути на рішення національного суду та мати можливість прокоментувати будь-який з таких доказів. Європейський суд, однак, нагадав, що Конвенція не містить жодних правил щодо поводження з доказами, і саме національні суди мають оцінювати отримані докази та дотичність будь-якого доказу, який одна з сторін хоче надати, хоча Суд залишає за собою права перевірити чи процедура в цілому була справедлива, включаючи те, яким чином розглядались докази.

Змагальність процедури. Термін «змагальний процес» не повинен вводити в оману щодо ролі національних судів. Якщо в класичному розумінні змагального процесу суд, що розглядає справу, залишається переважно пасивним і залишає тягар доказування сторонам, в практиці Європейського суду таке поводження національних судів може викликати питання за статтею 6. В справі Бендерський проти України, заявник позивався до Медичного центру, в якому йому робили операцію. Після операції стан його здоров'я погіршився і йому довелося проходити повторну операцію в іншій лікарні під час якої в нього знайшли марлеву серветку. Заявник вважав, що це відбулося підчас попередньої операції в Медичному

центрі і вимагав компенсацію за шкоду здоров'ю. В позові було відмовлено через недоведеність вини саме Медичного центру, хоча національні суди визнали що потрапляння серветки до тіла заявника іншим шляхом було ще менш вірогідним. Європейський суд вирішив, що національні суди недостатньо дослідили аргументи заявника і опиралися на неповну медичну експертизу. Тобто суди мали проявити активність, а не обмежуватися визнанням недоведеності вини відповідача.

Змагальність в розумінні Конвенції це забезпечення того, аби жодна з сторін не була позбавлена можливості ефективно представляти свою справу в суді та має змогу нарівні із протилежною стороною користуватися правами, передбаченими принципом рівності сторін.

Четверта інстанція. Європейський суд неодноразово підкреслював у своїх рішеннях свою другорядну, допоміжну роль у захисті прав людини у порівнянні з національними судами.

Європейський суд не переглядає рішення національних судів, саме тому існує вислів про те, що Європейський суд не є судом четвертої інстанції. В справі Чуйкіна проти України, Європейський суд сформулював це наступним чином: «...завданням Суду не є перебирання на себе ролі суду апеляційної інстанції або, як іноді кажуть, суду четвертої інстанції щодо рішень, прийнятих національними судами. Саме останні повинні тлумачити та застосовувати відповідні норми національного процесуального та матеріального права. Більше того, національні суди мають кращі можливості для оцінки надійності свідків та відповідності доказів питанням справи».

Однак в деяких випадках, Європейський суд розглядає е, чи національні суди забезпечили справедливий розгляд справи, в тому числі при оцінці доказів. Причому, обов'язок національних судів в таких справах не обмежується статтею 6 Конвенції, а може тягнути за собою порушення інших статей, якщо через несправедливість судового розгляду таке право було порушено чи не було належним чином захищене. В якості прикладу можна навести справу Хант проти України, в якій заявник скаржився, що без його

участі було розглянуто справу щодо позбавлення його батьківських прав. Заявникові було заборонено в'їзд до України саме через намагання зустрітися з своєю дитиною під час її перебування закордоном, і національні суди при оцінці особи заявника повністю поклалися на докази та свідчення позивачки - колишньої дружини заявника. Європейський суд зазначив: «57. Повертаючись до обставин цієї справи, Суд зазначає, що цивільне провадження у справі стосувалось сімейних відносин заявника та позбавлення його батьківських прав. Ці питання як за національним законодавством, так і у оскаржуваному провадженні мали ґрунтуватись на оцінці особистості заявника та його поведінці. На думку Суду, досить складно визначити, в якій мірі національні суди могли дати таку оцінку, не заслухавши заявника особисто, або принаймні з огляду на обставини справи, не отримавши інформації особисто від заявника щодо його бачення подій та відносин з сином та пані М., користуючись міжнародними угодами про правову допомогу. 58. Окрім того, національні суди не надали значення тому факту, що заявник намагався побачити сина в червні 2003 року. Суди не заслухали свідка, клопотання про виклик якого подавалось заявником, а відповідні суди вищих інстанцій не відреагували на скарги заявника щодо таких дій суду. До того ж факт оскарження заявником заяви пані М. про позбавлення його батьківських прав також міг свідчити про його інтерес до сина.» У справі Мала проти України оцінка доказів була ключовою скаргою заявниці у справі про стягнення заборгованості по аліментах. Національним судам, в якості доказів, було надано два суперечливих розрахунки, і вони ґрунтували своє рішення не на розрахунку, який надала заявниця, а на розрахунку, який був менш сприятливим для заявниці і який згодом був визнаний недійсним. Водночас, вищі суди повністю проігнорували скарги заявниці про те, що суд першої інстанції не пояснив чому її розрахунок не був прийнятий. Європейський суд підкреслив, що важливо аби органи влади наводили деталізовані та переконливі підстави своєї відмови приймати доказ,

запропонований заявником, особливо коли такий доказ має істотну важливість для результатів провадження у справі.

Це лише декілька прикладів того наскільки питання доказування в цивільному процесі є важливим для справедливого розгляду справи.

ILAN LEIBOVITCH

Member of the Israel Bar Association since 1998, the founder of the Israeli leadership development institute is the Leadership School of Sderot and a member of the Institutional Board of Directors, former member of the 16th Knesset, advocate

ELECTRONIC SIGNATURE IN ISRAELI LAW

Тези доповіді надані у формі презентації, з якою можна ознайомитися на офіційній сторінці кафедри цивільного процесу Національного Університету «Одеська юридична академія» за посиланням: <https://www.facebook.com/grprocessghuonua/>.

Апалькова Інна Сергіївна

*Кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЕЛЕКТРОННЕ ЛИСТУВАННЯ ЯК ДОКАЗ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Електронна пошта як засіб спілкування, а сьогодні ще як доказ, за допомогою якого передається значна інформація, давно стала доступною кожному.

Суди в Україні з недавнього часу використовують електронну пошту як доказ в усіх видах судочинства.

Багато дискусій викликає питання щодо необхідності Електронного цифрового підпису (далі-ЕЦП) у разі подання до суду доказів електронного